

Bilag til Kræftplan II

8.3 B Diagnostisk udredning på sygehus - patologi

Ledende overlæge Beth Bjerregaard

Notat vedrørende patologiens rolle i kræftdiagnostik, behandling, kontrol og monitorering

Anbefalingerne om gode patientforløb går ofte på tværs af sygehusafdelinger. Når det gælder gode patientforløb for diagnostik, behandling, kontrol og monitorering hos patienter med kræft, vil hovedaktørerne være de kirurgiske, onkologiske og radiologiske afdelinger samt patologiafdelingerne. Disse afdelinger har hver deres specialfunktioner, som alle er uundværlige for målet om bedre kræftbehandling i Danmark.

Patologiopgaver

Patologisk anatomi og cytologi er et diagnostisk speciale, der betjener hospitalsafdelinger og praktiserende læger med diagnoser baseret på morfologiske forandringer i organer, væv og/eller celler i forbindelse med screening, diagnostik, behandling, behandlingskontrol og obduktioner. Diagnoserne stilles ved makroskopi- og konventionelle lysmikroskopiundersøgelser ofte suppleret med specielle teknikker som fx immunhisto-/cytokemi, elektronmikroskopi og teknikker, der omfatter molekylærbiologiske og genetiske forhold. Der leveres diagnostiske data til en lang række databaser, såvel forsknings- som kliniske databaser. Cancerregisteret modtager daglig elektronisk indberetning af kræftdiagnoser, baseret på Snomed-koder, fra patologiafdelingerne via den landsdækkende patologidatabank. Specialet er ofte placeret i det akutte patientforløb i form af frysesnitsundersøgelse peroperativt eller hurtige diagnoser på vævs- og/eller celleprøver. Diagnostik i forbindelse med udredning af kræftsygdomme dominerer, idet den udgør ca. 80 % af produktionen.

For at sikre gode patientforløb for kræftpatienter på de kliniske afdelinger, er det af essentiel betydning, at patologiafdelingerne opfylder aktivitetsmål for diagnostiske udsagn i forbindelse med valg af kirurgisk og/eller onkologisk behandling. Det gælder både den sundhedsfaglige kvalitet i ydelserne, den servicemæssige kvalitet, dvs. patientens tilfredshed, og kvalitet i organisatoriske strukturer og processer. Patologiafdelingerne indgår som en væsentlig samarbejdspartner for de kliniske afdelinger for at sikre gode patientforløb.

Primær diagnostik

Den sundhedsfaglige, servicemæssige og organisatoriske kvalitet på patologiafdelingerne er essentiel for diagnostik og behandling af kræft. Det vil sige rigtige svar til tiden (bedst mulige svar på den kortest mulige tid). En af forudsætningerne for at kræftbehandling virker er, at diagnosen er korrekt. For at de behandlende afdelinger kan overholde ventetidsgarantien, skal afdelingerne kunne stole på, at patologisvaret forligger indenfor en aftalt tidsramme.

Patologisvar bygger på analyse af vævs- eller celleprøver, hvori der indgår subjektive vurderinger. Flere undersøgelser viser, at diagnoser kan variere fra patolog til patolog. Erfaring er af essentiel betydning. Det tager flere år at opbygge ekspertise i cytologisk, histologisk og molekylærbiologisk diagnostik. Det er vigtigt, at afdelingerne hele tiden vedligeholder ekspertisen. Det er således vigtigt, at de pato-anatomiske svar er korrekte (sundhedsfaglig kvalitet), at de foreligger, når

patienterne kommer til svar (servicemæssig kvalitet) og at patologiafdelingerne i regionerne kan leve op til disse krav (organisatorisk kvalitet).

For at opfylde disse aktiviteter, kan det anbefales at

- der i hver region (amt) er tilknyttet mindst to speciallæger i patologi for hver af de store kræftsygdomme
- alle patologiafdelinger akkrediteres efter ISO 15189, som nu er godkendt i Danmark
- patologidata i patologidatabanken udnyttes til kvalitetssikring af pato-anatomiske diagnoser
- der fastsættes mål for maksimale besvarelsestider for typer af undersøgelser for patologiafdelingerne

Behandlerteam

Den diagnostiske kvalitet bygger på et samarbejde med de kliniske læger. Patologen indgår ikke alene i diagnostikken, men også som en del af behandlerteamet. Ud fra patologens svar vedrørende tumorvævs differentiering (modningsgrad) og spredning foretages stadietildeling og hermed valg af behandling. Dette forhold er bedst beskrevet ved mammadiagnostik og behandling, hvor man taler om triplendiagnostik bestående af kirurgens, radiologens og patologens samlede vurdering. Begrebet triplendiagnostik burde udvides til at omfatte andre kræftsygdomme ved at etablere behandlerteam bestående af kirurger, onkologer, patologer og radiologer for de store kræftsygdomme. I behandlerteamet diskuteres og fastlægges ikke alene primær behandling, men også eventuel behandling af recidiv opstået i et kontrolforløb.

For at opfylde disse aktiviteter, kan det anbefales at

- hver region (amt) fx i relation til de kirurgiske afdelinger opretter behandlerteam bestående af kirurg, onkolog, patolog og radiolog for hver af de store kræftsygdomme
- der udarbejdes en plan for konferencevirksomhed mellem de kirurgiske, onkologiske, og radiologiske afdelinger samt patologiafdelinger

Skræddersyede behandlingstilbud

Den teknologiske udvikling indenfor patologifaget går stærkt og det er vigtigt, at kompetencerne er til stede, når der er brug for dem. Der tænkes her især på de molekylærbiologiske teknikker i forbindelse med 'skråddersyede' behandlingstilbud til den enkelte patient. Der er tale om meget dyre behandlinger og det er essentielt at få identificeret de patienter, som vil have gavn af behandlingen.

I ca. 10-15 % af kræfttilfældene er der et vist moment af arvelighed, men i næsten alle tilfælde af kræft findes der genetiske forandringer i tumorvævet. Det er her patologens rolle bliver central. Det væv, som sendes til patologiafdelingerne, kan undersøges med de nye molekylærbiologiske teknikker. Det er således muligt at identificere de patienter, som vil have gavn af behandlingen. Samtidig er det også muligt at identificere de patienter, som med stor sandsynlighed ikke vil have gavn af behandlingen og disse patienter behøver ikke blive belastet af de bivirkninger, som behandlingen giver.

Patologer er uddannede til at identificere tumorvævet og tolke resultaterne af de

molekylærbiologiske undersøgelser sammenholdt med den patoanatomiske diagnostik.

Kompetencen skal være til stede på patologiafdelingerne i takt med, at behandlingerne frigives.

Patologien spiller en central rolle i forståelsen af moderne kræftbehandling. I øjeblikket drejer det sig om behandling med Trastuzumab (anti-HER2) og Imatinib Mesylate (Glivec), men flere behandlinger er på vej. Da det drejer sig om meget dyre behandlinger, er det vigtigt at potentialet i den moderne diagnostik indenfor patologien udnyttes, de nye teknikker er en betingelse for udvikling af de nye behandlinger. Det gælder metoder på genniveau, fx fluorescens in situ hybridisering (FISH) og polymerasekædereaktion (PCR), og på proteinniveau, fx immunhisto- og cytokeremi.

For at opfylde disse aktiviteter, kan det anbefales at

- der oprustes indenfor molekylærdiagnostikken på patologiafdelingerne i relation til de onkologiske centre

Monitorering af kræftstatistik i Danmark

Patologisvar spiller en hel central rolle ved monitorering, idet Cancerregisteret dagligt modtager elektronisk indberetning af kræftdiagnoser, baseret på Snomed-systemet, fra patologiafdelingerne via den landsdækkende patologidatabank.

Monitorering af anbefalingerne

Anbefalingerne for at sikre gode patientforløb i henhold til aktiviteten på patologiafdelingerne kan for nogle af anbefalingerne forgå ved henvendelse til regionerne.

- Udarbejdelse af beskrivelser af patientforløb og oprettelse af behandlerteam for de 'store' kræftsygdomme
- Akkreditering af patologiafdelingerne efter ISO 15189

Det anbefales dog især at anvende den landsdækkende patologidatabank til monitorering af den pato-anatomiske aktivitet på landsplan. Det gælder både monitorering af anbefalingerne indenfor patient service og indenfor den faglige kvalitet.

Patologidatabanken er et online landsdækkende register, som blev oprettet på initiativ af H:S og med tilslutning fra Amtsrådsforeningen. I patologidatabanken sikres en ensrettet kvalitet af indberetningerne baseret på landsdækkende klassifikationer jf. 'Basisregistreringer af pato-anatomiske undersøgelser', Sundhedsstyrelsen 2002. Alle diagnoser kodes efter Snomed-systemet. Patologidatabanken er et dagligt værktøj for landets patologiafdelinger, men varetager også indberetning til nationale registre fx cancerregisteret. Patologidatabanken stiller data til rådighed for kliniske databaser og forskningsprojekter, samt produktionsopgørelser i sundhedsvæsenet (DRG for patologiudgifter). Der arbejdes desuden i øjeblikket på at gøre patologidatabanken til et administrativt hjælpeværktøj i forbindelse med screeningsprogrammer.

I forbindelse med monitorering af aktiviteten på landets patologiafdelinger i forbindelse med anbefalingerne i Kræftplan II, vil oplysningerne i patologidatabanken kunne anvendes til måling af

- Den diagnostiske kvalitet – sammenligning af primær diagnostik med diagnostik af operationspræparat
- Besvarelestider
- Antallet af molekylærdiagnostiske undersøgelser